

STORTINGET

Innst. 147 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra utenriks- og forsvarskomiteen

Dokument 8:29 S (2023–2024)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Ingrid Fiskaa, Marian Hussein, Andreas Sjalg Unneland og Kirsti Bergstø om norsk støtte til etterforskning av krigsbrottsverk på Gaza, Vestbreidda og i Israel

Til Stortinget

1. Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringa ta ei leiande rolle i det internasjonale arbeidet for å identifisere, etterforske og straffeforfølge krigsbrottsverk på Gaza, Vestbreidda og i Israel, og stille med ressursar til Den internasjonale straffedomstolen og frivillige organisasjonar som bidrar til dokumentasjon av krigsbrottsverk.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse av forslaget.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åsmund Aukrust, Nils-Ole Foshaug, Steinar Krogstad og Trine Lise Sundnes, fra Høyre, Hårek Elvenes, Ingjerd Schie Schou, Erna Solberg og lederen Ine Eriksen Søreide, fra Senterpartiet, Marit Arnstad, Bengt Fasteraune og Ola Borten

Moe, fra Fremskrittspartiet, Sylvi Listhaug og Christian Tybring-Gjedde, fra Sosialistisk Venstreparti, Ingrid Fiskaa, fra Rødt, Stine Westrum, fra Venstre, Guri Melby, og fra Kristelig Folkeparti, Dag-Inge Ulstein, viser til Representantforslag 29 S (2023–2024) om norsk støtte til etterforskning av krigsbrottsverk på Gaza, Vestbreidda og i Israel. Komiteen viser til uttalelse fra Utenriksdepartementet i brev av 20. november 2023 angående representantforslaget. I svarbrevet fremkommer det at det er et generelt prinsipp i den internasjonale strafferetten at det er partene som har hovedansvar for å etterforske og straffeforfølge eventuelle krigsbrottsverk begått av egne styrker. Komiteen merker seg at det ikke er aktuelt med norske tiltak som kan oppfattes som å legge føringer for ICCs uavhengighet. Regjeringen mener Norge heller bør videreføre sitt arbeid for at domstolen til enhver tid har tilstrekkelige ressurser til å utføre sitt mandat.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre viser til det brutale terrorangrepet Hamas utførte i Israel 7. oktober 2023. 1 200 mennesker vart drept i heimane sine og på musikkfestival, og over 200 vart tatt som gissel av Hamas. Disse medlemene viser vidare til at Israel frå 7. oktober har sleppt tusenvis av bomber over Gaza og nekta den beleira befolkninga tilgang på vatn, mat, straum, medisinar og drivstoff. Meir enn 15 000 menneske har mista livet i det tett folkesette Gaza i løpet av sju veker med bombing, og Redd Barna rapporterer om at eit barn har blitt drept kvar tiande minutt.

Desse medlemene viser til Genèvekonvensjonens tilleggsprotokoll 1 der dei krigførande partane er forplikta til å skjerme sivile i så stor grad som råd. Sivil

infrastruktur som sjukehus og skular har spesielt vern. Vidare er det ulovleg å svelte ut folk. Desse medlemene merkar seg at svært mange sjukehus, skular og helsestasjonar er trefte av bomber. Verdas helseorganisasjon rapporterer om at berre to av 24 sjukehus nord i Gaza og eitt av åtte sjukehus sør i Gaza er i drift og har kapasitet til å behandle kritiske traumetilfelle eller utføre komplisert kirurgi. Vidare merkar desse medlemene seg at FN rapporterer om at skular er trefte, og at Amnesty International har dokumentert at heile familiar er utsletta etter bombing av bustadhus. Forholda for humanitære hjelpeorganisasjonar er nærast umoglege og over 100 FN-arbeidarar er drepne. Parallelt med krigføringa innførte også Israel ein full blokade av Gaza, og naudhjelpa som har kome over grensa er minimal både samanlikna med behova og det som kom inn før krigen starta.

Desse medlemene viser vidare til at Israel har drive over 1 million palestinarar sørover i Gaza. Det er stor uvisse knytt til om desse vil få høve til å returnere.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt registrerer at det er mange døme på hendingar som kan vere krigsbrottsverk og brottsverk mot menneskeslekta. FN-ekspertar har åtværa mot det som kan vere starten på eit folkemord. Samtidig er det stilt spørsmål til kven som stod bak enkelte av angrepa, og om det har vore våpenlager eller annan Hamas-infrastruktur knytt til dei sivile stadene eller ikkje.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Venstre viser til Den internasjonale straffedomstolen (ICC) som upartisk vil kunne etterforske og vurdere om kvar enkelt hending skal verte karakterisert som krigsbrottsverk eller ikkje. Organisasjonar som Amnesty International vil kunne utføre tidleg dokumentasjon, og har starta dette arbeidet.

Sjølv om Israel ikkje har signert Roma-vedtektene, merkar desse medlemene seg at palestinske sjølvstyresmakter har gitt ICC jurisdiksjon til å etterforske på palestinsk territorium. ICC har på si side annonsert at dei vil inkludere desse nye krigshendingane i etterforskinga si. ICC sine dommarar har konkludert med at dei har jurisdiksjon på Vestbreidda, i Gaza og i Aust-Jerusalem, og i Israel dersom palestinarar er innblanda i moglege krigsbrottsverk der, men dei blir nekta tilgang dit av israelske styresmakter – også på okkupert område.

Desse medlemene viser til at Den internasjonale straffedomstolen ved fleire høve har rapportert om underfinansiering og manglande ressursar.

Desse medlemene viser til at Stortinget i januar 2023, ved behandlinga av Innst. 134 S (2022–2023), atta følgjande vedtak (vedtak nr. 468 (2022–2023)):

«Stortinget ber regjeringa ta en ledende rolle i det internasjonale arbeidet for å identifisere, etterforske og straffeforfølge krigsforbrytelser i Ukraina, for eksempel gjennom økte bevilgninger til Den internasjonale straffedomstolen, Den internasjonale domstolen og Den internasjonale kommisjonen for savnede personer samt til frivillige organisasjoner som bidrar til dokumentasjon av krigsforbrytelser.»

Desse medlemene merkar seg at regjeringspartia fann det uproblematisk å vedta norsk støtte til ICCs arbeid den gongen, men at statsråden i svarbrevet til komiteen no meiner ei slik støtte vil rokke ved uavhengigheita til dei internasjonale straffemekanismane.

Desse medlemene viser til statsbudsjettet for 2024 der regjeringa rapporterer at Noreg støttar ICC sitt arbeid i Ukraina, blant anna gjennom sekonderingar av to etterforskarar frå Kripos.

Desse medlemene viser vidare til at justisministeren til NTB 23. oktober 2023 sa at Noreg vil stille med ressursar til etterforskning av krigsbrottsverk i Gaza og Israel dersom dei får ein førespurnad. Desse medlemene meiner det er bra at regjeringa er villige til å bruke ressursar på å støtte ei slik etterforskning, men viser samtidig til at det hastar å kome i gang med undersøkingane og at Noreg uoppfordra bør stilla ressursar – både pengar og personell – til rådvelde for eit slikt arbeid. Desse medlemene meiner Noreg bør behandle moglege krigsbrottsverk i Gaza og Israel med same alvor og innsats som krigsbrottsverk utført av Russland i Ukraina.

På dette grunnlag fremjast følgjande forslag:

«Stortinget ber regjeringa ta ei leiande rolle i det internasjonale arbeidet for å identifisere, etterforske og straffeforfølge eventuelle krigsbrottsverk i Gaza, Vestbreidda og Israel, og stille med ressursar til Den internasjonale straffedomstolen og frivillige organisasjonar som bidrar til dokumentasjon av krigsbrottsverk.»

«Stortinget ber regjeringa legge press på Israel for at Den internasjonale straffedomstolen ICC skal få tilgang til Gaza, Vestbreidda og Israel for å etterforske eventuelle krigsbrottsverk.»

«Stortinget ber regjeringa sørge for at nordmenn evakuerte frå krigen i Gaza systematisk vert intervjuva slik at Kripos får kartlagt eventuelle vitne og/eller offer for krigsbrottsverk.»

Komiteens flertall, medlemene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Senterpartiet, viser til at norske myndigheter allerede har oppfordret til at ICCs hovedanklager får tilgang til Israel og Palestina, for å gjennomføre etterforskning i henhold til sitt mandat, og at ICCs hovedanklager nylig avsluttet sitt første besøk til Israel og Palestina noensinne.

Flertallet understreker at norske myndigheter har arbeidet kontinuerlig med å bistå norske borgere i å komme seg ut fra Gazastripen. Flertallet viser til at kampen mot straffrihet står sentralt i norsk utenrikspolitikk, og understreker at det er ønskelig at informasjon om urett og overgrep formidles til politiet. Flertallet viser til at norske myndigheter har tilrettelagt for at mennesker som kommer til Norge fra Gaza på en enkel og betryggende måte kan ta kontakt med politiet gjennom politiets tipsmottak, og flertallet fremhever at informasjon om hvordan slik informasjon kan gis, enten man er offer eller vitne, er distribuert til aktuelle personer blant annet ved innreise.

Komiteens medlem fra Rødt viser til at regjeringen i 2022 med rette besluttet at Norge skulle gå sammen med 38 andre land i å henvise situasjonen i Ukraina til Den internasjonale straffedomstolen (ICC) sin hovedanklager for etterforskning. Daværende utenriksminister Anniken Huitfeldt uttalte i en pressemelding 3. mars 2022 følgende:

«Kampen mot straffrihet står sentralt i norsk utenrikspolitikk. Henvisningen av situasjonen i Ukraina er en klar beskjed om at krigshandlinger etterforskes, og at eventuelle krigsforbrytelser og andre alvorlige forbrytelser på ukrainsk territorium vil kunne straffefølges»

Dette medlem mener det var en klok beslutning og viser til at både regjeringen og et bredt flertall på Stortinget har uttalt at Israel har brutt krigens folkerett i sin krigføring på Gazastripen. Konservativt, internasjonale anslag tilsier at ca. 10 000 kvinner og barn har blitt drept mellom 7. oktober og 22. november, i tillegg til at sivil infrastruktur har blitt lagt i grus og at Israels blokkade har fratatt hele sivilbefolkningen livsviktige forsyninger.

Dette medlem registrerer at regjeringen ikke akter å sende en statspartshenvendelse til ICC angående situasjonen på Gazastripen og at den har anført varierende begrunnelser for dette. Utenriksministeren uttaler i sitt svarbrev til komiteen at det ikke er aktuelt med norske tiltak som kan oppfattes som å legge føringer for ICCs uavhengighet, uten å forklare hvordan dette stiller seg annerledes enn i tilfellet Ukraina. Utenriksministeren viser videre til at ICC allerede har åpnet etterforskning av mulige internasjonale forbrytelser mot palestinere. Dette medlem vil påpeke at ICC rettslig sett bare trenger henvisning fra ett land for å igangsette etterforskning, at Norges henvisning angående Ukraina dermed ikke hadde noen selvstendig, rettslig virkning og at den politiske effekten som regjeringen anførte da i høyeste grad vil gjelde nå.

Dette medlem viser til at fem land så langt har henvist situasjonen i de palestinske områdene til ICC: Sør-Afrika, Bangladesh, Bolivia, Komorene og Djibouti.

En offisiell statspartshenvisning fra et vestlig land som Norge vil dermed ha en desto tydeligere signaleffekt i kampen mot straffefrihet.

Dette medlem mener krigsforbrytelser skal straffefølges, ikke svares med nye krigsforbrytelser. I lys av de grusomme terrorangrepene 7. oktober ønsker dette medlem en uavhengig, internasjonal etterforskning av forbrytelser utført mot sivile israelere. Dette medlem viser til at siden ICC har avklart sin jurisdiksjon til å etterforske forbrytelser utført på palestinsk territorium, har den også jurisdiksjon til å omfatte forbrytelser utført av palestinske borgere i sin etterforskning.

Medlemmen i komiteen fra Sosialistisk Venstreparti viser til at ei oppmoding fra Norge som medlemsland til ICC om å etterforske eventuelle krigsbrottsverk og brottsverk mot menneskeslekta vil gi eit politisk signal sjølv om ICC allereie har erklært at dei vil etterforske hendingane i Gaza og Israel etter 7. oktober. Denne medlemmen vil understreke at ei slik oppmoding kombinert med løyving av pengar og sekondering av etterforskarar vil vere eit viktig og tydeleg signal om at Noreg alltid vernar om krigens folkerett.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen henvise situasjonen i Palestina til Den internasjonale straffedomstolen.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at situasjonen i Palestina allerede er henvist til ICC og at etterforskningen har pågått i flere år. Flertallet noterer seg at hovedanklager har tilkjennegjort at han vil etterforske mulige krigsforbrytelser som kan være begått de siste ukene, og at norske myndigheter har oppfordret til at hovedanklager får tilgang til å utføre etterforskningen. Flertallet fremhever at hovedanklager ikke har oppfordret til en statspartshenvisning av situasjonen i Palestina.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringa ta ei leiande rolle i det internasjonale arbeidet for å identifisere, etterforske og straffefølgje eventuelle krigsbrottsverk i Gaza, Vestbreidda og Israel, og stille med ressursar til Den internasjonale straffedomstolen og frivillige organisasjonar som bidrar til dokumentasjon av krigsbrottsverk.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringa legge press på Israel for at Den internasjonale straffedomstolen ICC skal få tilgang til Gaza, Vestbreidda og Israel for å etterforske eventuelle krigsbrottsverk.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringa sørge for at nordmenn evakuerte frå krigen i Gaza systematisk vert intervjuet slik at Kripos får kartlagt eventuelle vitne og/eller offer for krigsbrottsverk.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:*Forslag 4*

Stortinget ber regjeringen henvise situasjonen i Palestina til Den internasjonale straffedomstolen.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Framskrittspartiet og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:29 S (2023–2024) – Representantforslag frå stortingsrepresentantane Ingrid Fiskaa, Marian Hussein, Andreas Sjalg Unneland og Kirsti Bergstø om norsk støtte til etterforskning av krigsbrottsverk på Gaza, Vestbreidda og i Israel – vedtas ikke.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 12. desember 2023

Ine Eriksen Søreide

leder

Christian Tybring-Gjedde

ordfører

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Utenriksministeren

Utenriks- og forsvarskomiteen
v/leder Ine Eriksen Søreide

Oslo, 20. november 2023

**Uttalelse fra Utenriksdepartementet ang. Dokument 8:29 S (2023-2024) –
Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingrid Fiskaa, Marian Hussein,
Andreas Sjalg Unneland og Kirsti Bergstø.**

Jeg er svært bekymret for de humanitære lidelsene og volden vi ser utspille seg i Palestina og Israel og rapportene om at det kan være begått krigsforbrytelser. Vi har i vår kontakt med partene til konflikten vært tydelige på at folkeretten må respekteres. Norge ser meget alvorlig på internasjonale forbrytelser, og vår holdning er at disse alltid skal straffeforfølges.

Det er et generelt prinsipp i den internasjonale strafferetten at det er partene som har hovedansvar for å etterforske og straffeforfølge eventuelle krigsforbrytelser begått av egne styrker. Det er lokale rettsapparat som har best tilgang på vitner og annet bevismateriale. Dette ansvaret er vi tydelig på i vår kontakt med partene i konflikten. Krigsforbrytelser er et individuelt ansvar for den enkelte som med forsett har begått en slik handling. Hvorvidt enkeltpersoner har begått slike forbrytelser, er et spørsmål som en kompetent domstol må ta stilling til.

Den internasjonale straffedomstolen (ICC) har en komplementær kompetanse. Dette betyr at en situasjon bare kan etterforskes hvis partene mangler evne eller vilje til selv å straffeforfølge. Dette vurderer hovedanklager forløpende.

ICC åpnet i 2021 etterforskning av mulige internasjonale forbrytelser begått i Gaza og på Vestbredden, inkludert Øst-Jerusalem, samt av palestinske borgere generelt. ICCs hovedanklager har uttalt at han også vil etterforske mulige forbrytelser begått de siste ukene. Vi har oppfordret til at ICCs hovedanklager får tilgang til området, for å gjennomføre etterforskning i henhold til sitt mandat.

Norge har vært en sterk støttespiller for ICC siden opprettelsen. I de årlige budsjettforhandlingene i ICC arbeider Norge for at domstolen til enhver tid skal ha tilstrekkelige ressurser til å utføre sine oppgaver, men også fleksibilitet til å håndtere løpende utvikling. I lys av det konfliktbildet vi nå står overfor mener vi derfor at

budsjettet for 2024 bør økes, slik at domstolen ikke blir avhengig av ad hoc-bidrag i forbindelse med konkrete situasjoner.

For Norge er det meget viktig at vi ivaretar de grunnleggende prinsippene ICC bygger på, ikke minst domstolens og påtalemyndighetens uavhengighet. Regjeringen uttaler seg derfor på generelt grunnlag ikke om hovedanklagers beslutninger, f.eks. om iverksettelse eller ikke-iverksettelse av etterforskning av konkrete situasjoner eller personer. Det er helt avgjørende for ICCs legitimitet at hovedanklager selv får prioritere hvordan han gjennomfører sine etterforskninger. Det er derfor ikke aktuelt med norske tiltak som kan oppfattes som å legge føringer for ICCs uavhengighet. Vi mener Norge heller bør videreføre sitt arbeid for at domstolen til enhver tid har tilstrekkelige ressurser til å utføre sitt mandat.

Norge har i en årrekke støttet palestinske, israelske og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner som jobber for å forsvare palestineres menneskerettigheter overfor israelske og palestinske myndigheter. Disse organisasjonene gjør et helt vesentlig arbeid med å overvåke, dokumentere og rapportere om menneskerettighetsbrudd og -overgrep begått mot palestinere, samt brudd på humanitærretten. Dokumentasjonsmaterialet disse organisasjonene sammenstiller understøtter og inngår i arbeidet med å holde partene ansvarlig.

Norge oppfordrer alle stater og aktører til å jobbe sammen i kampen mot straffrihet for de mest alvorlige internasjonale forbrytelsene. Norge vil alltid vurdere hvordan vi kan bidra for å sikre rettferdighet for ofrene for de mest alvorlige forbrytelsene. Dersom vi får en konkret forespørsel fra ICC, vil Justisministeren vurdere den.

Vennlig hilsen

Espen Barth Eide

